

Ana Geršak



Sebastijan Pregelj: *Kronika pozabljanja*.
Založba Goga (Literarna zbirka Goga), Novo mesto, 2014.

“V glavnem je treba pozabljati hitro, sicer preteklost zavlada sedanjosti. Če preteklost zavlada sedanjosti, živimo življenja drugih, živimo včeraj namesto danes. Sploh ne živimo.” Ne glede na povedano bi Artiom Kačikijan, junak *Moža, ki je jahal tigra*, le težko zares zaživel v danem trenutku. Tako oddaljenemu od zemlje in prepuščenemu samemu sebi ni preostalo drugega, kot da se na novo ustvari prek zgodb, spominov, prek vseh lastnih ali tujih izkustvenih fragmentov, ki so v takšni ali drugačni obliki prihajali do njega in se ugnezdili v delček njegove velike pripovedi. Neimenovani pripovedovalec *Kronike pozabljanja* pa je citat svojega literarnega predhodnika vzel dobesedno – le da se tega ne zaveda. Slike preteklosti, namišljenih ali morda resničnih spominov, domišljajske podobe, vse se je zgostilo v en sam trenutek sedanjosti.

Kronika pozabljanja se pravzaprav začne kot kronika umiranja. Pravzaprav se začne kot prvoosebni nekrolog v kramljajočem slogu *Sunset Boulevard* ali *Lepote po ameriško*. Vsi, ki so bili tako ali drugače vpleteni v pripovedovalčevo življenje, so zbrani okrog groba, povezani v skupnem žalovanju. Glas pokojnega se kot v zadnji pozdrav ob vsakem malo pomudi in vsakemu določi mesto v prihajajoči zgodbi. Med njimi se znajde celo Luminita iz Pregljevega prejšnjega romana *Pod srečno zvezdo*. Umiranje se še nikoli ni zdelo tako spokojno, vsa ta spokojnosti in vedrina pa se preselita tudi v nadaljevanje, v tisti tik-pred-smrtni čas v domu ostarelih, ki je bil očitno zadnja postojanka pokojnega osemdesetletnika in temu primerno poln modrih nasvetov & plavih navodil za kvalitetnejše uživanje življenja in boljšo pomiritev s koncem: “Nazadnje se po navadi vse nekako izide. Na koncu je navadno vse nekako prav.” En sam slavošpev živosti zakriva nepričakovani prihajajoči preobrat, četudi se je nenehno napovedoval.

Pregelj je romaneskno strukturo skrbno zastavil, od realističnih prizorov življenja v domu ostarelih do vse večje fragmentacije pripovedujoče zavesti, zaradi katere se v retrospektivi pod vprašaj postavlja tudi začetek. Ko se namreč pripovedna zavest izkaže za porozno, morda kar klinično dementno, postaneta mesto in teža vsakega dogodka sumljiva, kar za sabo potegne tudi vprašanje o dejanskem obstoju vseh nastopajočih. Ko je vse le igra zavesti, ko spomini spreminjajo "oblike in barve, kot bi bili steklo, ki se vsake toliko utekočini, preoblikuje, potem pa se talina spet na hitro strdi. Zgodi se, da me kakšen trenutek zapustijo, a se že v naslednjem vrnejo. Preoblikovani, ampak moji," se igra prenese na tekst, prazna mesta se zapolnijo, praznina upraviči svoj obstoj in nepovezljivo se tako ali drugače poveže. Morda je *Kronika pozabljanja* le zbirka popisov, vzetih iz črne knjižnice z ogorelimi robovi, ki jo piše pripovedovalec, da ne bi pozabil. Mogoče je obenem še sanjska knjiga, zbirka časopisnih člankov, odlomkov iz priljubljenih romanov, neizživetih fantazij. Lik Konstance skoraj preveč zvesto upodablja klišeje *femme fatale*, skrivnostni moški "nenavadno lepega obraza", zaradi katerega "bi prav lahko bil ženska", pa malo preveč resno jemlje vlogo vesti oziroma angela smrti. Konec koncev Oni svet, na katerem pripovedovalca čaka idealni substrat njegove preteklosti in verjetno bistva, ni daleč, in zdi se, da bi se pripovedovalec namesto v običajne sanje (ki so neobičajno žive) raje odpravljal tja, pripravljat teren za svoj skorajšnji prihod. "Pozabljanje bo požrlo spomine, košček za koščkom, dokler ne bom nazadnje pozabil tudi, kdo sem, od kod sem prišel in zakaj sem tu. Preden se to zgodi, bi rad za nekaj trenutkov odmisli svet, ki me obdaja, in brez strahu odplaval drugam, vedoč, da se spet vrnem sem, v ta čas, ko še vse vem, na ta kraj, ki ga še poznam." Toda v nedogled se ni mogoče vračati.

Pripovedovalčevo slikanje sveta je pač odraz njegovega notranjega stanja, a bolj kot se bliža koncu, bolj ga vse, kar je potlačil v nezavedno, razburka in prevzema. Izjava z začetka pripovedi, "dovolj sem star, da si lahko privoščim samo dobre spomine", postane glede na protagonistovo fragmentarno, toda zgovorno preteklost, naenkrat groteskna. Marsikatera epizoda ne bo nič več kot osamel preblisk preteklosti, a bo dovolj, da pripovedovalca predstavi v povsem drugačni luči od sprva pričakovane in njegovemu značaju doda plastičnost. Temačnejša in zanimivejša vizija lika pa se ves čas umika drugi, konvencionalnejši, spravljivejši plati starca, ki si želi pred smrtjo oprati vest. *Kronika pozabljanja* prenese marsikaj, prenesla bi tudi mnogo več, le elementi iz romana *Pod srečno zvezdo* se kar ne morejo zgladiti s površino. Glede na osrednjo tematiko je že sam popis *Kronike* angažma. Starost, pozabo, minevanje, bolezen, smrt, nemir,

izgubo avtor ubesedi na senzibilen, poetičen način, v primerjavi s katerim je emigrantska tema predstavljena moralistično-didaktično. Gradnja doma za tujce zveni temu primerno idilično, saj v Pregljevem romanu priseljenci niso več ljudje iz mesa in krvi, temveč ploske, nezanimive pojave brez prave romaneskne funkcije – razen te, da na pripovedovalca mečejo čim boljše luč. A v nasprotju s *Pod srečno zvezdo* takšnih strani ni veliko. Protagonist *Kronike* je večinoma že prikazan v najzanimivejši vseh luči: njegov notranji svet se kruši, zunanji pa postaja vse bolj nezanesljiv in neoprijemljiv. Zaradi zmuzljivega značaja ga je nemogoče zaobjeti, prav to pa ga dela tako živega. Poleg tega roman nevsiljivo, a vztrajno zastavlja vprašanje posameznikove odgovornosti – do drugega, do sebe, do lastnih dejanj. Pripovedovalec se zaveda svojih zmot, zaveda pa se tudi, da jih ne bo mogel spremeniti. Želi jih potlačiti, a se nenehno vračajo. Ne želi se izogniti teži storjenega samo zaradi častitljive starosti. Četudi je dom za tujce zgrajen le v njegovi domišljiji, gre glede na kontekst za močno simboliko.

V Pregljevem petem romanu se pripoved konkretizira, ne da bi se povsem poslovala od avtorju ljubih nadrealnih (v najširšem pomenu besede) presekov in ne da bi izgubila tiste značilne poetične razsežnosti jezika kolebanja med resničnim in sanjskim. Še vedno ima veliko (preveč) neizpeljanih stranskih zgodb in še vedno se preveč zanaša na postmoderno igro pripovedne zavesti, s katero je mogoče poljubno prevezovati še tako nevezljiva prazna mesta. A gre za pripoved, ki se lahko bralca dotakne na več kot en način. Začetek *Kronike pozabljanja* je konec. V retrospektivi so bili pogrebci le statisti, dramski igralci, med katere se je gotovo pomešal več kot en duh iz onstranstva. Nič čudnega torej, da zaključek romana ponuja nov začetek, vpogled v neko novo zgodbo, ki se morda šele začneja. Pravzaprav se roman o smrti ne bi mogel lepše končati.